

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg V A / 2014 – 2020

Zpráva o provedeném průzkumu stavu území někdejšího Lumpeho parku v areálu Zoo Ústí nad Labem, posouzení hodnoty dochovaných prvků a doporučení k jejich ošetření, ochraně nebo obnově

Vypracoval kolektiv Muzea města Ústí nad Labem, p.o., v rámci projektu Poklad jménem Lumpe Park – přeshraniční propagace hodnot odkazu průkopníka ochrany přírody, č. projektu EEL-0904-CZ-17.02.2022

4. Zoologická složka

(odborný garant: Václav Beran)

Původní stav: Ptačí eldorádo

Na počátku byl Lumpe park určen primárně ptactvu a ptactvu se zde vše podřízovalo. Od výsadeb, přes příkrmování, klid na hnízdění až po odstraňování koček.

Ptáci hnízdící v dutinách měli možnost hnízdit v budkách. V roce 1933 jich bylo v areálu nainstalováno 480, z toho 330 jich ptáci obsadili. Dalších 200 hnízd bylo nalezeno na keřích a stromech.

H. Lumpe v parku také zřídil a provozoval 14 krmných míst. Krmil pouze v chladném počasí, i tak ale ročně spotřeboval stovky kilogramů krmiva.

V roce 1921 bylo doloženo „trvalé usazení“, tedy pravděpodobně hnízdění, osmnácti druhů ptáků, mezi něž patřil konipas horský, dále pěnkavy obecné, konipasi bílí, pěnice černošedé, sýkory, slavíci obecní, červenky obecné, šplhavci, lejsek, konopky, hýlové, čížci, střízlíci a další druhy. Celkově bylo v rezervaci do roku 1928 pozorováno až 81 druhů ptactva.

Bohužel přesný seznam zjištěných druhů se nedochoval. Stejně tak ani nevíme, které druhy zde hnízdily, které zaletovaly za potravou, zastavovaly se na tahu či patřily mezi zimní hosty.

Nicméně park poskytoval útočiště velkému množství druhů ve velkém počtu. Díky výsadbám a péči o ně a postupné sukcesi a vývoji přírodních společenstev ptačích druhů postupně přibývalo.

Současný stav

Do roku 2022 evidujeme výskyt 118 druhů ptáků (viz příloha). U 45 druhů bylo hnízdění prokázáno, u 18 druhů je hnízdění pravděpodobné. 8 druhů do areálu pravidelně zaletuje a loví, u 29 druhů byl zaregistrován přelet a 10 druhů bylo zastíženo na tahu. Zbýlých 8 druhů tvoří zimní hosté. Vzhledem k nedostatku přesných dat z minulosti nelze provést detailní srovnání vývoje ptačího společenstva. Od dob H. Lumpeho se ale jistě ptačí společenstvo proměnilo podstatně. Některé druhy H. Lumpe v parku pozorovat nemohl, neboť v té době se v ČR ještě vůbec nevyskytovaly, nebo byly vyhubené (např. hrdlička zahradní, husice nilská, kormorán velký či krkavec velký). Některé druhy byly v dobách H. Lumpeho plaché a žily skryté v lesích, v dnešní době si však přivykly na přítomnost člověka a běžně hnízdí i ve městech. Mezi ně patří například holub hřivnáč, sojka obecná, straka obecná, krkavec velký, jestřáb lesní, luňák červený či sokol stěhovavý. Ani tyto druhy H. Lumpe ve svém eldorádu pravděpodobně nevidal. Došlo i k velkým změnám ve výskytu řady ptačích druhů v průběhu roku. Některé dříve tažné druhy u nás nyní zůstávají i na zimu. H. Lumpeho by jistě překvapil zimní výskyt kosa černého, pěnkavy obecné, červenky obecné či rehka domácího. Naopak zklamán by byl stále slabšími návštěvami severských zimních hostů (cvrčal obecných, brkoslavů severních či pěnkav jikavců).

I v dnešní době je areál zoologické zahrady domovem mnoha druhů ptáků. Pestrost celého území, přírodní charakter některých ploch, velké množství vyvěšených budek a četné množství výklenků druhovou bohatost ptáků zvyšuje. Řada druhů se zde také přizpůsobuje na krmení chovaných zvířat a zůstávají v areálu celoročně.

V areálu byla v minulosti vyvěšena celá řada ptačích budek. Tyto budky byly v posledních letech pravidelně kontrolovány a čištěny. Budky poskytují bezpečné hnízdiště mnoha ptačím párům, ale mají i velký vzdělávací potenciál.

Doporučení:

1/ Ptačí eldorado.

Park původně vznikl pro divoce žijící druhy ptáků. Postupně narůstal význam chovaných druhů zvířat až význam původních druhů ptáků zcela zanikl. Obnovením původní tradice by bylo možné dosáhnout jisté jedinečnosti místní zoologické zahrady v rámci českých ZOO.

2/ Krmítka a zimní příkrmování ptáků.

Za časů H. Lumpeho bylo zimní příkrmování ptáků silně podporováno. I v dnešní době může být tato relativně jednoduchá a levná činnost atraktivní (a osvětovou) zábavou pro širokou veřejnost. Instalací několika velkých krmítek, u nichž mohou být umístěny web kamery a zřízeny pozorovatelné, je možné propagovat zoologickou zahradu i v zimě, přilákat návštěvníky a navíc podpořit naše opeřence v zimním období. Řada tipů je k nalezení na stránkách ČSO <https://www.birdlife.cz/zapojte-se/pomoc-ptakum/prikrmovani/>. Akce Ptačí hodinka, kterou pořádá právě ČSO a která je zaměřena na sčítání ptáků na krmítkách je velice populární, účastní se jí desetitisíce pozorovatelů ročně. Veřejnost by mohla sčítat i na krmítkách v ZOO, pokud by se dobře promyslela pravidla sčítání.

3/ Budky a hnízdění ptáků

H. Lumpe byl posedlý i hnízděním ptáků. V areálu bylo rozmístěno téměř 500 budek. I v dnešní době je v areálu ZOO rozmístěna řada budek. Je třeba jim ale věnovat dostatečnou péči, pravidelně je kontrolovat, opravovat, čistit a ideálně i vést přesné záznamy o jejich obsazenosti, úspěšnosti hnízdění atd. Tato data jsou dále využitelná pro propagaci a vzdělávání návštěvníků. Budky lze využít i při vzdělávacích programech pro školy. Možnost nahlédnout do budky s vajíčky či mláďaty je pro žáky často jedinečný zážitek. V současné době budky systematicky sledoval Jan Dobosz.

Nabízí se možnost vyvěsit i budky pro další druhy ptáků. Většina budek pro rorýse je nyní obsazena vrabci. Instalace nových budek by byla žádoucí. Také instalace „jířičkovníku“ by mohla pozitivně překvapit návštěvníky.

Mnoho tipů ohledně budek je opět možné najít na stránkách ČSO: <https://www.birdlife.cz/zapojte-se/pomoc-ptakum/ptaci-budky/>

Inspirace pro hnízdní věž pro jířičky např. zde: <https://www.denik.cz/zvireci-denik/jiricky-hnizdni-vez-narodni-park-20210614.html> nebo zde: <https://www.gruenshoppen.de/informationen/schwalbenhaus>.

4/ Péče o vegetaci – viz botanické texty

5/ Pítka pro ptáky

V areálu ZOO je relativní dostatek vodních ploch. Zřízení speciálních pítek pro ptáky je ale další z možností, jak veřejnosti zprostředkovat přímé zážitky s ptáky

6/ Specializované poradenství

V ideálním případě by ZOO prostřednictvím proškoleného pracovníka mohla poskytovat poradenství související s ptačí problematikou na regionální úrovni, a to jak veřejnosti, tak i městským organizacím. Tedy poskytovat rady, jak postupovat co nejšetrněji k ptactvu např. při zateplování či opravách budov, při kácení nebo údržbě zeleně, při zabezpečování skleněných ploch atd. Tuto činnost by bylo vhodné provádět ve spolupráci s ČSO a za využití již připravených materiálů.

6/ Programy pro školy

Heinrich Lumpe považoval osvětu za jeden ze stěžejních úkolů svého ptačího ráje, osobně např. prováděl žactvo po parku a snažil se děti nadchnout pro ochranu přírody. ZOO tak má na co navazovat a zároveň představuje ideální místo pro realizaci edukačních programů pro školy zaměřených na ptáky. Opět lze vycházet ze vzdělávacích programů ČSO a doplnit je o lokální rozměr. Na přípravě vzdělávacích programů je možné spolupracovat i s Oddělením pedagogiky Muzea města Ústí nad Labem.

Kromě krátkodobých programů pro školy se nabízí i různé dlouhodobější „ptačí“ projekty ve spolupráci se školami, projektové dny pro ZŠ i SŠ nebo kampaně a osvětové akce související s ochranou ptáků pro veřejnost.